THE JEWISH JOURNAL

דער אידישער זשורנאל

The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967-4517
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents

Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont. January 22nd 1913

און וואָס ווייטער ?

דאָס העכסטע געריכט פון לאנד, דער „סופרים קאָורט אף קענעדע", האָט דינסטאָג אַרויסגעגעבן זיין ענטשיידונג וועגען דער קוויבעקער שול־פראגע. די ענטשיידונג איז, אז די פראָטעסטאַנטישע שול־באָארד האָט א רעכט ניט אָנצונעהמען קיין אידישע פאַרטרעטערשאַפט אין דער באָארד אדער באשטימען אידישע העהרער. און אז דער שול־אקט פון 1903 איז אין פולער קראַפט. וואָס אנערקענט די אידען נאָר אלס פראָטעסטאַנטן.

לויט דער ענטשיידונג פון'ם העכסטן געריכט האָבען די אידען דאריבער אלעס פארלוירען, צו דער זעלבער צייט אָבער האָט דאָס געריכט ארויסגעזאָגט די מיינונג, אז די אידען זענען בארעכטיגט צו סעפער ראַשע שולען. אייב די קוויבעקער לעגיסלאטור וועט עס ערלויבען, אין די לעצטע ענטשיידונג איז דאריבער פון גרויס זויכטיגקייט.

די קוויבעקער שול לאגע האָט דעם גרעסטען אינטערעס פאר אידען, אפילו אויסער מאָנטרעאל. אין איבעראל וועט יעצט זוועדער נאָכגעהן דער ווייטערדיגער שריט וואָס די מאָנטרעאלער אידען וועלען אונטערנעהמען.

די זאַך קען יעצט אריבערגעהן אדער צום „פריוי קאָנסיל" אין ענגלאנד, אדער יעדער ווייטערדיגער אפיעל וועט אויפגעגעבען ווערען. אין מען וועט נעהמען ארבייטען אין דער ריכטונג פון באזונדערע שולען.

וואָס מען זאָל ניט טאָן, אין זאַך איז אָבער זיכער, די מאָנטרעאלער אידען וועלען אונטערנעהמען.

די סטיוועגס באשולדיגונג

הוי קורץ די היינטיגע פארלאמענטארישע סעסיע איז דערווייל, האָט זי אָבער געהאַט גענוג געשפאַנטע זיצונגען. פון וועלכע די זיצונג פון דינסטאָג אוועגס איז זיכער געזיצען די געשפאַנסטע. הען אזא שטארקע באשולדיגונג גענען דער רעגיערונג איז געמאַכט געוואָרען פון ה. ה. סטיוועגס.

אז כאשולדיגונגען זאָלען געמאַכט ווערען אין פארלאמענט איז קיין נייעס ניט, אָבער צו באשולדיגען א אנגעזען דעפארטמענט, בעסער געזאָגט עטליכע רעגיערונגס־אפטיילונגען, אז זיי זענען פארדיסט אין דער שטנגלעריי וועלכע קומט פאר אין לאנד, הגזא באשולדיגונג איז שיין לאנג ניט געמאַכט געוואָרען פון א פארלאמענטאַרישער טריבונע.

אין די פראגע איז, אויב די קאָנסערוואַטיוון האָבען פון דעם גר־וואוסט, וואָרום האָבען זיי געוואָרט די נאָנצע צייט ? אדער איז עס נאָר א פאָליטישע מאַנעווער צוליעב דעם וואָס פרעמיער קינג איז א קאנדידאַט אין פרינס אלבערט, און מען גלויבט אז־א סענאַטאָר קען ניט שאדען ?

פארגעהט ניט צו ווייט

שוין עטליכע וואָכען ווי אין האמילטאָן קומט פאָר א סכסך, וואָס באדראָעט די נאָנצע דאָרטיגע קהילע. אין עס איז ווייל שענטערעדט, אז עס זאָל אויסגעגליכען ווערען זיי אטשענלסטען, איידער עס בעההט אויעק צו ווייט.

עס איז דאריבער צו באַדריסען וואָס עס האָט זיך געפונען אר־גאַניזאַציע, דער אידישער ארבייטער פארבאנד. „יעלכער זוכט ציוואַטענצוברענגען די שטרייטענדע צדדים, אין אין א לענגערען אויפרוף רופען זיי די האמילטאָנער אידען צו א קאָנפערענץ איסציגליכען כען דעם סכסך. זיי זאָגען טייליוויז אין זייער אויפרוף :

„אונזער אידישע גאס, אונזער צוזעלשאַפטלעכע לעבען, וואָס איז כמעט א מוסטער פאר אנדערע אידישע ענטיינדעס אין קאנאדע, איז לעצטענס פארוואנדעלט געוואָרען. אין א בירגער קריעג, און גע־פינט זיך אונטער קריעגס פון משונה'דיגע קאָליזען און גלוים, וואָס בראָנגען פלינע ענטפערס צו א ווייכטיגע פראגען, קיין אויפקלערונג צו די הפקרות וואָס הערשט, מיר לעזען כלויז באשמוצונגען, כאַ־ליידיגונגען און רכילות אין דער קאַפּיין ליטראטור.

אזא צושטאנד קען ניט ווערען געדולדעט, אזא לאגע קען און דארף ניט ווערען טאָלערירט, ס'איז שערליך פאר'ן אידישען נאָמען בכלל און האמילטאָנער אידען בפרט.

פילע אידישע פראבלעמען שטעהען אונז פאר, וואָס נויטיגען זיך אין א לעזונג, פאַקטיש זענען אנגעוועזען, און עטען ווערען גע־לעזט בלויז דורך אחדות. דער קרן היסוד קאָמפּיין, דער געוועריקשאַפ־טען האמפיין און אנדערע ציוטיגע אויפגאבען קענען נאָר ווערען דורכגעפיהרט דאן, ווען עס הערשט שלום אין דער אידישער גאס.

שלום מוז הערשען צווישען אונזערע אידען אין אלע שטעדט, אי־ בערהויפט אין אזא קליינע אידישע געמיינדע ווי האמילטאָן.

די צוויי גרויסע פראגרעסיווע ארגאַניזאַציעס, דער אידיש נאַצי־אָנאלער ארבייטער פארבאנד און דער פרוען פארבאנד קלוב, וואָס צעהלען כיי צוויי הונדערט און פופציג מעמבערס (כן ירבו) האָבען נעהמענדיג אין אָנבאַטראַכט דעם שערליכען צושטאנד וואָס הערשט, באשלאָסען אויסצוגעבען אונזער אונפארטייאישען און מאָראלישען אייג־פלוס אויף דער אידישער גאס, און צוריק שטעלען אדרנונג און שלום צווישען אונזערע ברידער, באזירט אויף יושר, טאָלעראַנץ און מענש־ליכקייט, אין פאַקט, „שלום אהן א דעג".

מיר האָבען אָנגענומען א געוויסען באזיס פאר שלום און מיט גע־וויסע אויסבעסערונגען, האָפען מיר, דאָס די אידען פון האמילטאָן וואָס זענען בטבע פרידליכע מענשען, וועלען נעפינען א וועג פאר א דווערהאפטען שלום, וואָס וועט ברענגען נוצען פאר אלע אידען אין האמילטאָן.

צוליב דעם ווערט פארלאָזט א קאָנפערענץ פאר מאָנטאָג דעם 8טען פעברואר, 8 א זייגער אָוונדס, אין תלמוד תורה האַל, וואו דע־לעגאטען פון אלע ארגאַניזאַציעס וועלען זיך טרעפען, מיט'ן איינצי־גען צוזאָג און פארלאנג צו שאפען שלום.

זאָלען אלע ארגאַניזאַציעס ערוועהלען דעלעגאטען צו דער קאָנ־פערענץ און זיי געבען פולמאכט צו האנדלען מיט יושר און מענשליכ־קייט און אכליגאטאָריש פאר אלע".

מיר שטיצען וואָרעם אונטער דעם דאָזיגען אויפרוף, און ראטען אלע האמילטאָנער אידישע ארגאַניזאַציעס צו זיין פארטראטען ביים קאָנ־פערענץ.

לייטישער געלעכטער דארף איסגעמיידען ווערען, איידער די זאַך געהט אויעק צו ווייט.

אונזער ערד אויף וועלכער מיר וואוינען איז אנגעוויזען אויף פאלשטענדיגער אונטערגאנג, ערקלעהרט באריהמטער אסטראנאם

פראפעסאר מעקמילאן, דער באריהמטער אסטראנאם פון דעם שיקאגא אוניווערזיטעט ערקלעהרט, אז עס וועט קומען א צייט ווען די ערד וועט מוזען פארניכטעט ווערען.

עס איז ביי אונז מעהר ווי זיכער, אז איהר האָט געהערט אדער געלעזען וועגען דעם ערשטערען סטייטמענט, וואָס עס האָט ניט לאנג צוריק געמאַכט דער באריהמטער אסטראנאם און מאַטע־מאטיקער פון שיקאגא'ער אוניווערזיטעט, פראפעסאר מעקמילאן. אז עס וועט קומען א צייט ווען די ערד וועט נעענדערט ווערען. עס וועט קריגען אן אנדער פארם, אדער בעסער געזאָגט, עס וועט פארניכטיגט ווערען.

עס ווייזט אויס, אז אויך זיי האָבען מיט זייער נאטורליכען חוש, מיט זייער אינסטינקט געפיהלט עטוואָס אזעלכעס. זיי האָבען געזעהן, אז אלעס אין דער נאַ־טור ענדערט זיך, נעהמט אָן אט די פארם און אט יענע פארם און עס איז כמעט אן אונמעגליכקייט, אז אויך דאָס טעגשלי־כע לעבען זאָל ניט זיין אונטערוואָרפען צו אט די ראָזיגע ענדערונגס געזעצען.

עס איז דארום אן אלט־אלטע פראגע. אין אלע צייטען און אין אלע דורות האָבען מענשען זיך פארנומען די דאָזיגע פראַב־לעם צו לייזען : איז דאָס מענשליכע לע־בען אָנגעוויזען אויף אונטערגאנג ? וועט די מענשהייט אייביג עקזיסטירען ? וועט אונזער ערד־קוגעל, אונזער וואוין פלאַנ־שטענדיג און אונאויפהערליך שווענען אין דער עדלאוער אטמאספערע אדער, איבערהויפט עקזיסטירען ?

די נייאיגקייט פון פראָפעסאר מעק־מיליאנס ערקלעהרונג באשטעהט, אָבער, ווי געזאָגט פריהער, אין דעם וואָס זיין יעדער וואָרט איז באזירט אויף די שטרענ־גע געזעצען פון אסטראָנאָמיע, די אויס־ע־כענונגען זיינען פארפעסטיגט דורך מאַ־טעמאטישער פינקטליכקייט, און די גע־לערענטע וועלט האָט זיך זעהר אויפמערק־זאַם צוגעהערט צו איהם.

ווי אזוי ערקלעהרט פראָפעסאר מעק־מיליאן זיין פאראויסזאָגונג ?

ווי באוואוסט באשטעהט דער אזוי גערופענער זון־סיסטעם פון 8 פלאַנעטען און דער זון. די פלאַנעטען זיינען הימעל־שע קערפערס, וועלכע האָבען ניט קיין איינענע היץ אדער ליכטיגקייט. זיי ווערען באלויכטען און באוואַרעמט פון די שטראַהלען, וואָס פאַלען אויף זיי פון דער זון, ארום וועלכער זיי דרעהען זיך ארום, מאַכענדיג א כמעט קייעכדיגען אומקרייז.

אונזער ערד איז איינע פון די פלאַ־נעטען און איז דארום אונטערוואָרפען דיר־ וועלכע געזעצען. זי קריגט וואַרעמקייט און ליכט פון דער זון און דייזט ארום דער זון אין פארלויף פון א יאָהר. דאָס הייסט 365 טעג.

דאָס זיינען אלץ באַקאַנטע פאַקטען. עס בלייבט אָבער נאָך איין פראגע, וואָס מוז פארענטפערט ווערען, ווייל זי האָט אין דער בלויז־לויטערען לייכט. וואָס פאר א קראַפט צווינגט די הימע־שע קערפערס, די פלאַנעטען, צו דרעהען זיך דורך דאָזיגע ענדערונגס געזעצען ? דאָס איז דאָס מעגשליכע לע־בען אָנגעוויזען אויף אונטערגאנג ? וועט די מענשהייט אייביג עקזיסטירען ?

אונזער ערד־קוגעל, אונזער וואוין פלאַנ־שטענדיג און אונאויפהערליך שווענען אין דער עדלאוער אטמאספערע אדער, איבערהויפט עקזיסטירען ?

אונטערגאנג און פארניכטונג !

די שוידערליכסטע זוועטער פאר א מענשע, יעדער פון אונז ווייסט, און פילט, אז ער וועט שטארבען, אז ער וועט ניט לעבען אייביג, דאָך מיר ווייסען עס אָבער מיר נערגעגען עס ניט. מיר טראַכטען וועגען, אדער נאָרגיס וועגען אזעלכע זאַכען ווי דער טויט. וואָלטען מיר יא געטראַכט, וואָלטען מיר, פילייכט, ניט געקענט זיין דאָס וואָס מיר זיינען, מיר וואָלטען ניט געקענט אויסטראַגען אונזער ניוט לעבען, אונזערע צרות. עס וואָלט זיך, פשוט, ניט געגלוסט צו האָוועז און שמייען מאַג אויס, טאַג איין. איז דאָס פיליכט, נאָך ווייניגער אדער ליכטיגקייט, אז עס וועט קומען א טויט, אונזער מוטער־ערד.

נעהמען מיר זיך דאָ, דאָס רעכט צו ווידערהאָלען די דאָזיגע באַהויפּטונג, כדי איהר זאָלט ניכער קאָנען באַטייפען דאָס ווייטערדיגע.

פראָפעסאר מעקמילאן האָט, נעמ־ליך, געזאָגט מיט דער העכסט מעגליכע זיכערהייט. באגרינדענדיג זיינע ווערטער אויף די אייזען־פעסטע און גענויעסטע געזעצען פון הערערער מאַטעמאַטיק, אז אונזער ערד, אויף וועלכער מיר וואוינען, איז אָנגעוויזען אויף פאַלשטענדיגען אונ־טערגאנג; דאָס הייסט, עס וועט קומען א צייט, ווען די ערד וועט מוזען פארניכ־טעט ווערען; באַהעפטענדיג זיך צו אנ־דערע הימעלשע קערפערס און ווערענדיג א טייל פון זיי.

אונטערגאנג און פארניכטונג !

דאָס וועלכע קאָן געזאָגט ווערען ווע־גען אלע פלאַנעטען, וועלכע ווערען צוגע־רעכענט צום זון סיסטעם, דירעקט אדער אונדירעקט. יעדער הימעלשער קערפער באַוויזט ווי אין א אַוואַנטיגיגען, וועלכער איז ניט ווערטה צו ווערען אויס־נעהערט. מיר וואָלטען זיך עטוואָס אין יענעם באַ־הויפּטונג ווייל מיר גלויבען און מיר ווילען גלויבען, אז די ערד טראַכט אין זיך די ראַקאָס פון אייביגקייט, און אונטערבראָ־כענע עקזיסטענץ.

ניט אזוי לייכטזיניג קאָן מען זיך אָבער באַציהען צו פראָפעסאר מעקמי־לאַנס באַהויפּטונג אדער פאראויסזאָגונג, רופט עס ווי איהר ווילט.

אויסער דעם וואָס דער דאָזיגער פראָ־פעסאר איז איינער פון די אַפּאָלערסטע אין קאָנסערוואַטיוסטע געלעהרענטע האָט ער זיך באַרוהיגט געמאַכט מיט דער ווי־סענשאַפטליכער אויסגעהאַלטענקייט פון זיינע מאַטעמאַטישע אויסרעכענונגען, און זיין דערמאָהנטער סטייטמענט איז ווייט פון צו זיין א באַהויפּטונג געמאַכט גלאַט אין דער וועלט אריין, וואָס יעדער קאָן קומען אין זי אָפּוואַרפען.

אונזערע עלטערן, איבערהויפּט, יע־נע וועלכע האָבען זיך פארטיעפט אין די מיסטישע טעאָריען פון אידענטום, ווייר־סען מיר, האָבען געגלויבט, מיט'ן גאַנצען האַרצען, אז א סוף וועט קומען צום מענשליכען דאָ זיין. זיי האָבען אפילו גע־האָט הששי ד. ה. ווען עס וועט זיך ענ־דיגען 6 טויזענט יאָהר לויט דער אידישער אויסרעכענונג פון וועלט באשאף וועט דאָס לעבען אויף דער וועלט געענדערט ווערען. עס וועט קריגען אן אנדער פארם, אדער בעסער געזאָגט, עס וועט פארגייסטיגט ווערען.

עס וויזט אויס, אז אויך זיי האָבען מיט זייער נאטורליכען חוש, מיט זייער אינסטינקט געפיהלט עטוואָס אזעלכעס. זיי האָבען געזעהן, אז אלעס אין דער נאַ־טור ענדערט זיך, נעהמט אָן אט די פארם און אט יענע פארם און עס איז כמעט אן אונמעגליכקייט, אז אויך דאָס טעגשלי־כע לעבען זאָל ניט זיין אונטערוואָרפען צו אט די דאָזיגע ענדערונגס געזעצען.

עס איז דארום אן אלט־אלטע פראגע. אין אלע צייטען און אין אלע דורות האָבען מענשען זיך פארנומען די דאָזיגע פראַב־לעם צו לייזען : איז דאָס מענשליכע לע־בען אָנגעוויזען אויף אונטערגאנג ? וועט די מענשהייט אייביג עקזיסטירען ?

וועט אונזער ערד־קוגעל, אונזער וואוין פלאַנ־שטענדיג און אונאויפהערליך שווענען אין דער עדלאוער אטמאספערע אדער, איבערהויפּט עקזיסטירען ?

די נייאיגקייט פון פראָפעסאר מעק־מיליאנס ערקלעהרונג באשטעהט, אָבער, ווי געזאָגט פריהער, אין דעם וואָס זיין יעדער וואָרט איז באזירט אויף די שטרענ־גע געזעצען פון אסטראָנאָמיע, די אויס־ע־כענונגען זיינען פארפעסטיגט דורך מאַ־טעמאַטישער פינקטליכקייט, און די גע־לערענטע וועלט האָט זיך זעהר אויפמערק־זאַם צוגעהערט צו איהם.

ווי אזוי ערקלעהרט פראָפעסאר מעק־מיליאן זיין פאראויסזאָגונג ?

ווי באוואוסט באשטעהט דער אזוי גערופענער זון־סיסטעם פון 8 פלאַנעטען און דער זון. די פלאַנעטען זיינען הימעל־שע קערפערס, וועלכע האָבען ניט קיין איינענע היץ אדער ליכטיגקייט. זיי ווערען באלויכטען און באוואַרעמט פון די שטראַהלען, וואָס פאַלען אויף זיי פון דער זון, ארום וועלכער זיי דרעהען זיך ארום, מאַכענדיג א כמעט קייעכדיגען אומקריי־ז.

אונזער ערד איז איינע פון די פלאַ־נעטען און איז דארום אונטערוואָרפען דיר־ וועלכע געזעצען. זי קריגט וואַרעמקייט און ליכט פון דער זון און דייזט ארום דער זון אין פארלויף פון א יאָהר. דאָס הייסט 365 טעג.

דאָס זיינען אלץ באַקאַנטע פאַקטען. עס בלייבט אָבער נאָך איין פראגע, וואָס מוז פארענטפערט ווערען, ווייל זי האָט אין דער בלויז־לויטערען לייכט. וואָס פאר א קראַפט צווינגט די הימע־שע קערפערס, די פלאַנעטען, צו דרעהען זיך דורך דאָזיגע ענדערונגס געזעצען ? דאָס איז דאָס מעגשליכע לע־בען אָנגעוויזען אויף אונטערגאנג ? וועט די מענשהייט אייביג עקזיסטירען ?

אָט די ראָזיגע פראגע ווערט פארענט־פערט דורך איין וואָרט : גראַוויטאַציאָן. דאָס מיינט אז דו זין באַזיצט א צוציהונגס־קראַפט וואָס צווינגט די אלע קערפערס וועלען ווערען אויף אונטערגאנג. וואָס דאָס איז א נאָמען אנדער פון אט די אלטען דיזיגע אויף אזא אָפּ־ציצע אין ניט אין קיין אנדערער. עס איז, לעמיר, אויסגעדעכטען געוואָרען, אז די צוציהונגס קראַפט פון דער זון און פאר־ענדיג מיט דער צוציהונגס קראַפט פון דער ערד איז 333 טויזענט מאָהל מעהר, און עס איז דעריבער פאַרשטענדליך, אז די ערד איז אבהענגיג אן דער זון.

דאָס וועלכע קאָן געזאָגט ווערען ווע־גען אלע פלאַנעטען, וועלכע ווערען צוגע־רעכענט צום זון סיסטעם, דירעקט אדער אונדירעקט. יעדער הימעלשער קערפער באַוויזט ווי א וואַנדיגיגען, וועלכער איז ניט ווערטה צו ווערען אויס־נעהערט. מיר וואָלטען זיך עטוואָס אין יענעם באַ־הויפּטונג, ווייל מיר גלויבען און מיר ווילען גלויבען, אז די ערד טראַכט אין זיך. די קראַפט פון אייביגקייט, און אונטערבראָ־כענע עקזיסטענץ.

ניט אזוי לייכטזיניג קאָן מען זיך אָבער באַציהען צו פראָפעסאר מעקמי־לאַנס באַהויפּטונג אדער פאראויסזאָגונג, רופט עס ווי איהר ווילט.

אויסער דעם וואָס דער דאָזיגער פראָ־פעסאר איז איינער פון די אַפּאָלערסטע אין קאָנסערוואַטיוסטע געלעהרענטע האָט ער זיך באַרוהיגט געמאַכט מיט דער ווי־סענשאַפטליכער אויסגעהאַלטענקייט פון זיינע מאַטעמאַטישע אויסרעכענונגען, און זיין דערמאָהנטער סטייטמענט איז ווייט פון צו זיין א באַהויפּטונג געמאַכט גלאַט אין דער וועלט אריין, וואָס יעדער קאָן קומען אין זי אָפּוואַרפען.

אונזערע עלטערן, איבערהויפּט, יע־נע וועלכע האָבען זיך פארטיעפט אין די מיסטישע טעאָריען פון אידענטום, ווייר־סען מיר, האָבען געגלויבט, מיט'ן גאַנצען האַרצען, אז א סוף וועט קומען צום מענשליכען דאָ זיין. זיי האָבען אפילו גע־האָט הששי ד. ה. ווען עס וועט זיך ענ־דיגען 6 טויזענט יאָהר לויט דער אידישער אויסרעכענונג אין דער דעדיקער אטמאספערע אדער, איבערהויפּט עקזיסטירען ?

אונזער ערד אויף וועלכער מיר וואוי־נען איז אנגעוויזען אויף פאלשטענדי־גער אונטערגאנג, ערקלעהרט באריהמטער אסטראנאם

די נייע פיעסע אין שילדקרויט'ס טעאטער. — דער "דבוק" ווערט צוריק אין ערפאָלג אין קונסט טעאטער. — הירשביינס "גרינע פעלדער" אויף דער ענגלישער ביהנע. — בן עמי אלס רעזישיסאר פון גילד טעאטער.

פון ב. סמאָליאר

"די לעצטע געליעבטע" איז דער נאָ־מען פון דער נייער פיעסע וואָס רודאָלף שילדקרויט האָט אָנגעפאנגען אויספיהרען אין זיין טעאטער. די פיעסע איז געשריי־בען געוואָרען פון אסיף דימאָוו, דער די־רעקטאר פון שילדקרויט'ס טעאטער, און האָפענונגען ווערען געלייגט אז די פיעסע זאָל זיין ניט קיין קלענערער ערפאָלג ווי "בראָנקס עקספרעס", מיט וועלכען דער שילדקרויט טעאטער האָט זיין ערפאָלג אָנגעפאנגען.

ווער איז די לעצטע געליעבטע ?

די דאָזיגע פראגע שטעלט דימאָוו אין זיין נייער פיעסע און גיט הארויף א קורצען ענטפער — די מאַמע. הויך א רייהע געלונגענע כילדער און סצענעס ברענגט ער ארויס דעם געדאַנק אז קיין מעהר געטריערע און איבערגעגעבענע גע־ליעבטע ווי א מוטער קען ניט זיין.

רודאָלף שילדקרויט שפּיעלט אין דער פיעסע די צענטראַלע ראָלע פון א מיטעל יעהריגען פאַרליעבטען וואָס האָט שוין נעהאַט ערפאָהרונגען מיט געליעבטע. און וועלכער דענקט אז זיין לעצטע געליעבטע זיינע פון וועגען ער האָלט אזוי שטאַרק, פארליעבט זיך אין אין איינגערען פון איהם. דאָס דערפיהרט איהם צום געדאַנק פון זעלבסט מאָרד. ער רופט צוזאַמען אלע זיינע געגעזעלשאַפטלעכע אנגעזעהענע פרוען, און דאָס איצט שוין דאָרט מאַכענדיג, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט דערפאר אי'ם דיישען קונסט טעאטער צו פאַר־גליכען און זעהן דעם אונטערשיעד.

אין אויך אין דעם ענגלישען טעא־טער איז דער "דבוק" געזויבערט פאַך א נאָנען היבשע צייט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס די פיעסע לויפט שוין דאָרט קארנע צוויי מאָנאַטען, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט קריגען בילעטען אויף וועגען אין פאראויס. דער "דבוק" אין ענגליש האָט זיך געמאַכט אזא נאָמען, אז אלעקסאַנדער וואָלקיין, דער גרעסטער טעאטער קריטיקער פון 'ניו יארק וואָרלד', זאָגט אפען אין זיין צייטונג, אויב איינער קען מעהר ווי איין פיעסע דורך'ן יאָהר ניט זעהען, זאָל ער זעהן בלויז דעם "דבוק".

"די לעצטע געליעבטע" איז דער נאָ־מען פון דער נייער פיעסע וואָס רודאָלף שילדקרויט האָט אָנגעפאנגען אויספיהרען אין זיין טעאטער. די פיעסע איז געשריי־בען געוואָרען פון אסיף דימאָוו, דער די־רעקטאר פון שילדקרויט'ס טעאטער, און האָפענונגען ווערען געלייגט אז די פיעסע זאָל זיין ניט קיין קלענערער ערפאָלג ווי "בראָנקס עקספרעס", מיט וועלכען דער שילדקרויט טעאטער האָט זיין ערפאָלג אָנגעפאנגען.

ווער איז די לעצטע געליעבטע ?

די דאָזיגע פראגע שטעלט דימאָוו אין זיין נייער פיעסע און גיט הארויף א קורצען ענטפער — די מאַמע. הויך א רייהע געלונגענע כילדער און סצענעס ברענגט ער ארויס דעם געדאַנק אז קיין מעהר געטריערע און איבערגעגעבענע גע־ליעבטע ווי א מוטער קען ניט זיין.

רודאָלף שילדקרויט שפּיעלט אין דער פיעסע די צענטראַלע ראָלע פון א מיטעל יעהריגען פאַרליעבטען וואָס האָט שוין נעהאַט ערפאָהרונגען מיט געליעבטע. און וועלכער דענקט אז זיין לעצטע געליעבטע זיינע פון וועגען ער האָלט אזוי שטאַרק, פארליעבט זיך אין אין איינגערען פון איהם. דאָס דערפיהרט איהם צום געדאַנק פון זעלבסט מאָרד. ער רופט צוזאַמען אלע זיינע געגעזעלשאַפטלעכע אנגעזעהענע פרוען, און דאָס איצט שוין דאָרט מאַכענדיג, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט דערפאר אי'ם דיישען קונסט טעאטער צו פאַר־גליכען און זעהן דעם אונטערשיעד.

אין אויך אין דעם ענגלישען טעא־טער איז דער "דבוק" געזויבערט פאַך א נאָנען היבשע צייט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס די פיעסע לויפט שוין דאָרט קארנע צוויי מאָנאַטען, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט קריגען בילעטען אויף וועגען אין פאראויס. דער "דבוק" אין ענגליש האָט זיך געמאַכט אזא נאָמען, אז אלעקסאַנדער וואָלקיין, דער גרעסטער טעאטער קריטיקער פון 'ניו יארק וואָרלד', זאָגט אפען אין זיין צייטונג, אויב איינער קען מעהר ווי איין פיעסע דורך'ן יאָהר ניט זעהען, זאָל ער זעהן בלויז "דבוק".

ארום טעאטער אין ניו יארק

אין איידיש און — וואָס איז דאָ פיעל צו זאָגען, — ער האָט איצט צוריק געפאקטע הייזער.

עס איז אוועקגעשטעלט געוואָרען אין א זייט די כינעזישע פיעסע, דער "קרייץ צירקעל" אויף וועלכע שוואַרץ האָט אויסגעגעבען אזוי פיעל געלט, און איהר פלאַץ האָט פארנומען דער "דבוק".

שוין די צווייטע וואָך אז דער קונסט טעאטער שפּיעלט דעם "דבוק" אָהן אר־בערריים, יעדען אוונדס, קיין מאָל פאר דעם גאַנצען סעזאָן איז נאָך דער טעאטער ניט געווען אזוי פול ווי איצטער. אנדערע מענשען קומען נאָך איצט צום 'דבוק'. יעד־נע אלע וואָס האָבען געזעהען די אויפפיה־רונג פון 'דבוק' אויף ענגליש וואָס ווערט איצט געשפּיעלט אין ניו יארקער "ניי בארהוד פלייהויז" ביי איבערגעפאקטע הייזער זיינען אלע פאראינטערעסירט צו פארגלייכען וואו איז דער 'דבוק' בעסער, אין דער ענגלישער אדער אין דער אידי־שער אויספיהרונג. מען געהט דערפאר אי'ם אידישען קונסט טעאטער צו פאַר־גלייכען און זעהן דעם אונטערשיעד.

אין אויך אין דעם ענגלישען טעא־טער איז דער "דבוק" געזויבערט פאַך א נאָנען היבשע צייט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס די פיעסע לויפט שוין דאָרט קארנע צוויי מאָנאַטען, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט קריגען בילעטען אויף וועגען אין פאראויס. דער "דבוק" אין ענגליש האָט זיך געמאַכט אזא נאָמען, אז אלעקסאַנדער וואָלקיין, דער גרעסטער טעאטער קריטיקער פון 'ניו יארק וואָרלד', זאָגט אפען אין זיין צייטונג, אויב איינער קען מעהר ווי איין פיעסע דורך'ן יאָהר ניט זעהען, זאָל ער זעהן בלויז "דבוק".

פון ב. סמאָליאר

"די לעצטע געליעבטע" איז דער נאָ־מען פון דער נייער פיעסע וואָס רודאָלף שילדקרויט האָט אָנגעפאנגען אויספיהרען אין זיין טעאטער. די פיעסע איז געשריי־בען געוואָרען פון אסיף דימאָוו, דער די־רעקטאר פון שילדקרויט'ס טעאטער, און האָפענונגען ווערען געלייגט אז די פיעסע זאָל זיין ניט קיין קלענערער ערפאָלג ווי "בראָנקס עקספרעס", מיט וועלכען דער שילדקרויט טעאטער האָט זיין ערפאָלג אָנגעפאנגען.

ווער איז די לעצטע געליעבטע ?

די דאָזיגע פראגע שטעלט דימאָוו אין זיין נייער פיעסע און גיט הארויף א קורצען ענטפער — די מאַמע. הויך א רייהע געלונגענע כילדער און סצענעס ברענגט ער ארויס דעם געדאַנק אז קיין מעהר געטריערע און איבערגעגעבענע גע־ליעבטע ווי א מוטער קען ניט זיין.

רודאָלף שילדקרויט שפּיעלט אין דער פיעסע די צענטראַלע ראָלע פון א מיטעל יעהריגען פאַרליעבטען וואָס האָט שוין נעהאַט ערפאָהרונגען מיט געליעבטע. און וועלכער דענקט אז זיין לעצטע געליעבטע זיינע פון וועגען ער האָלט אזוי שטאַרק, פארליעבט זיך אין אין איינגערען פון איהם. דאָס דערפיהרט איהם צום געדאַנק פון זעלבסט מאָרד. ער רופט צוזאַמען אלע זיינע געגעזעלשאַפטלעכע אנגעזעהענע פרוען, און דאָס איצט שוין דאָרט מאַכענדיג, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט דערפאר אי'ם דיישען קונסט טעאטער צו פאַר־גליכען און זעהן דעם אונטערשיעד.

אין אויך אין דעם ענגלישען טעא־טער איז דער "דבוק" געזויבערט פאַך א נאָנען היבשע צייט. ניט קוקענדיג דערויף וואָס די פיעסע לויפט שוין דאָרט קארנע צוויי מאָנאַטען, איז נאָך איצט פון דעם־טן, ווען געהט קריגען בילעטען אויף וועגען אין פאראויס. דער "דבוק" אין ענגליש האָט זיך געמאַכט אזא נאָמען, אז אלעקסאַנדער וואָלקיין, דער גרעסטער טעאטער קריטיקער פון 'ניו יארק וואָרלד', זאָגט אפען אין זיין צייטונג, אויב איינער קען מעהר ווי איין פיעסע דורך'ן יאָהר ניט זעהען, זאָל ער זעהן בלויז "דבוק".

מאכט פארזוך צו פארגיפטען זיין פרוי און איצט לעבען זיי אלס א גליקליך פאר פאלק

די מערקווירדיגע געשיכטע פון מיליאנער בייהנג, וועלכער האָט גערן גע־וואָלט פטור ווערען פון זיין פרוי.

אז עס זענען פאראן פרויען אויף אונזער וועלט, וואָס צו זייער טרייהייט און איבערגעבענהייט צו זייערע מענער איז קיין גרונד ניטא, איז באַוויזען געוואָ־רען פון דעם מערקווירדיגען פאַל, וואָס האָט ערשט ניט לאנג באַשיידט מיט א מיליאנערסקען פאר פאַלק, וועלכע האָט זיך, שוין געהאַלטען ביים צווייטען זיך, אלס דעווטאַס מיט דעם, וואָס דער באַ־דער מיליאנער, האָט געמאַכט א פארזוך צו פארגיפטען זיין פרוי אין — דער סוף איז געווען, אז זיי האָבען זיך אי־ ברענגעבען, און די באַליידיגטע פרוי וועלכע האָט נאָך אפגערופען די שטראַף, וואָס דער געזעץ האָט אויפגעלייגט אויף איהר מאַן, וועלכער האָט זיך איינגע־שטעלט צו אפצוראַטען פון זיין ווייב.

עס אויב עס איז דאָ א טעאטער אין ניו יארק וואָס האָט היינטיגען סעזאָן גע־מאַכט אן אמת'ן מאָראלישען ערפאָלג איז דאָס זיכער דער שילדקרויט טעאטער. אויף וויי וויייס זיין פינאַנציעלער ערפאָלג ערהאַלט, דאָס איז א נאָנען אנדער ענין. אלע־פאַלס האָט אזא נאָנען געפינען ווערען, וועט די מענשהייט מוזען אונטערגעהן.

עס פארשטעהט זיך, אז דערווייל איז אבסאָלוט נאָך נישטא פארוואר זיך צו ערגעקען. עס קאָנען איבערגעהן מיליאָנען יאָהרען ביז דער טאָג פון אונטערגאנג וועט קומען, אָבער אז אזא טאָג וועט קו־מען דערייז זיינען פיעלע וויסענשאַפטס־לייט זעהר זיכער.

איבען אויף די קלענערע.

דאָס קאָן פאַסירען, זאָגט פראָפע־סאָר מעקמיליאן, ווען די זון וועט פארליר־ען פיעל פון איהר איינגענער קראַפט און די אנדערע גרעסערע קערפערס וועלען ווערען מעהר ווייניגער אויף די איבערגיג קלע־נערע.

אז עס וועט קומען אזא צייט, זאָ־גען פיעלע געלעהרענטע, דאַרייז איז גאָר ניט צווייפעל ניטא אז די ערד, אונזער מיטער ערד וועט ווערען, זאָגען זיי, א טייל פון א שטאַרקערען הימעלשען קער־פער.

אָנגענהמענדיג, אז די דאָזיגע פאַר־איסזאָגונג איז א זיכערע און באַגרינדע־טע, איז שוין אויף ניט שווער צו באַ־הויפּטען, אז דאָס לעבען אויף דער ערד, וועט זיך זיכער מוזען ענדיגען אָדער, בע־סער געזאָגט, וועט מוזען אונטערגעהן.

די באַרייגונגען פון לעבען אויף דער ערד פאַר דעם דאָזיגען טאָג וועלען זיכער זיין אזוי פארניכטענד און צושטערענד, אז דער מענש וועט זיך מוזען זוכען אן אנדער פּלאַץ וואו צו לעבען, און אזוי ווי אזא פּלאַץ וועט ניט אזוי ניך און ניט אזוי לייכט קאָנען געפינען ווערען, וועט די מענשהייט מוזען אונטערגעהן.

עס פארשטעהט זיך, אז דערווייל איז אבסאָלוט נאָך נישטא פארוואר זיך צו שרעקען. עס קאָנען איבערגעהן מיליאָנען יאָהרען ביז דער טאָג פון אונטערגאנג וועט קומען, אָבער אז אזא טאָג וועט קו־מען דערייז זיינען פיעלע וויסענשאַפטס־לייט זעהר זיכער.

אַרום טעאַטער אין ניו יאָרק

די נייע פיעסע אין שילדקרויט'ס טעאטער. — דער "דבוק" ווערט צוריק אין ערפאָלג אין קונסט טעאטער